

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології

Науковий журнал
Виходить десять разів на рік

Заснований у листопаді 2009 року
№ 1 (105), 2021

Crossref

CEJSH

Суми
СумДПУ імені А. С. Макаренка
2021

– научно-исследовательскими, инновационными центрами, которые играют важную роль в экономическом, социальном, культурном развитии общества. Представлены результаты анализа научной литературы по философии, лингвистике, психологии, социальной антропологии. Цель статьи – представить результаты исследования научной литературы, посвященной освещению теоретико-методологической базы современного высшего образования. Используются исследовательские методы: анализ и синтез, обобщение и прогнозирование. Представлены результаты научных исследований ряда ученых. Определены возможности применения различных подходов в высшем образовании. Представлены выводы из выполненного исследования и перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: высшее образование, теории, концепции, подходы, конструктивизм, обучение, компетентность, стили обучения, межличностные отношения.

АНОТАЦІЯ

Мукан Наталія, Бусько Марія. Вища освіта в сучасному світі: теорії, концепції, підходи.

Стаття присвячена висвітленню теорій, концепцій, підходів, покладених в основу вищої освіти, що забезпечується сучасними університетами – науково-дослідними, інноваційними центрами, що відіграють важливу роль в економічному, соціальному, культурному розвитку суспільства. Представлено результати аналізу наукової літератури з філософії, лінгвістики, психології, соціальної антропології. Мета статті – представити результати дослідження наукової літератури, присвяченої висвітленню теоретико-методологічної бази сучасної вищої освіти. Використано дослідницькі методи: аналіз та синтез, узагальнення і прогнозування. Висвітлено результати наукових досліджень низки науковців. Окреслено можливості застосування різноманітних підходів у вищій освіті. Представлено висновки з виконаного дослідження та перспективи подальших наукових розвідок.

Ключові слова: вища освіта, теорії, концепції, підходи, конструктивізм, навчання, компетентність, стилі навчання, міжособистісні стосунки.

УДК 378:373.5.091.12.011.3-051:821.161.2]:004

Людмила Овсієнко

Київський університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID 0000-0002-8450-7305

DOI 10.24139/2312-5993/2021.01/237-249

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ЯК НАСКРІЗНОЇ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У публікації йдеться про актуальні проблеми інформатизації освітнього процесу в ЗВО та можливості реалізації наскрізної тенденції в розвитку педагогічної освіти, – інформатизації, у процес підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Авторка доводить, що наразі означений процес відбувається посередньо й потребує радикальних коректив, відповідальності та серйозного контролю за виконанням. Для якісної інформатизації системи педагогічної освіти варто модернізувати технічне

оснащення відповідних закладів; розробити та впровадити комбіновані практикоорієнтовані та студентоцентровані моделі навчання; забезпечити викладання всіх дисциплін фахівцями з інформаційно-комунікаційною компетентністю, а освітній процес – якісними е-матеріалами, зокрема ЕНК тощо.

***Ключові слова:** е-навчання; інформатизація; інформаційно-комунікаційна компетентність; майбутні вчителі української мови і літератури; педагогічна освіта.*

Постановка проблеми. Головною рушійною силою збалансованого (соціально-еколого-економічного) розвитку держави й суспільства в цілому є нові знання, створення, трансформацію та трансляцію яких гарантує інформатизація суспільства. Наразі інформатизація є не забаганкою, а нагальною потребою та вимогою часу. Більше того, продукування нових знань, їх трансформація, поширення та практичне впровадження не можливе без сучасного високоякісного інформаційного забезпечення: матеріально-технічної бази, інформаційного середовища, людського інтелекту тощо. Особливої уваги потребує питання підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності суспільства. Так, аби досягти високих показників у всіх сферах діяльності, варто навчити людство ефективно й раціонально застосовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології.

Майбутнім інтелектуальним потенціалом нації є молодь, учнівська та студентська, тому акцент варто зробити саме на інформатизації системи освіти всіх рівнів, що стане важливим кроком у світовий інформаційний простір. До того ж, саме інформатизація є однією з наскрізних тенденцій у розвитку європейської системи освіти (поряд із глобалізацією, інтеграцією та транснаціоналізацією).

Інформатизацію освіти не варто ототожнювати з комп'ютеризацією. Вона має значно глобальніший зміст, структуру, закономірності та стадії розвитку. Насамперед, це процес, що змінює траєкторію руху всієї системи освіти та спрямовує її в інше русло, – русло міжособистісної та колективної взаємодії, ефективної комунікації, швидкого реагування на різні виклики, самовдосконалення, креативності, вільної орієнтації у сфері інформаційних технологій тощо. Сьогодні всі сфери діяльності потребують фахівців, які б мали професійні знання, уміння, здатності та інформаційно-комунікаційну компетентність. З огляду на це, підготовка майбутніх педагогів, зокрема вчителів української мови і літератури в контексті інформатизації освіти набуває особливої актуальності.

Аналіз актуальних досліджень. Про інформатизацію системи освіти йшлося в багатьох публікаціях українських і зарубіжних науковців. Якщо говорити про вищу освіту, то в цю царину значний внесок зроблено В. Андрущенко, С. Бешенковим, В. Биковим, Б. Гершунським, А. Гуджієм,

М. Жалдаком, Ю. Жаком, Н. Захаровою, Л. Златів, М. Згуровським, А. Єршовим, С. Караманом, О. Кивлюк, О. Кучерук, Г. Корицькою, Л. Макаренко, Н. Морзе, В. Лаптевим, М. Лапчиком, Ю. Машбицем, А. Нікітіною, Ю. Рамським, О. Романовським, Л. Рускіліс, О. Семенов, О. Спіріним, С. Яшановим та ін. Проте, з огляду на стрімкий технічний прогрес у світі, наявний науковий доробок потребує нових досліджень, спрямованих саме на підготовку у високоякісному інформаційному середовищі майбутніх фахівців усіх галузей і спеціальностей, зокрема вчителів української мови і літератури, з відповідною компетентністю, умінням ефективно застосовувати інформаційні технології в подальшій професійній діяльності.

Мета статті – зацентрувати увагу на актуальності проблеми інформатизації освітнього процесу в закладах вищої педагогічної освіти; розглянути можливості реалізації наскрізної тенденції в розвитку педагогічної освіти, – інформатизації, у процес підготовки майбутніх учителів української мови і літератури.

Завдання: 1) визначити проблеми інформатизації освітнього процесу в ЗВО та шляхи розв'язання їх; 2) описати процес підготовки майбутніх учителів української мови і літератури з огляду на тенденцію інформатизації освітньої галузі.

Методи дослідження. Поставлені завдання реалізуємо за допомогою таких методів:

- *теоретичні:* аналіз, синтез і узагальнення інформації для визначення основних проблем, що стоять на шляху інформатизації освіти й можливостей її реалізації у процес підготовки майбутніх учителів української мови і літератури;

- *емпіричні:* власні спостереження за освітнім процесом;

- *статистичні:* кількісний і якісний аналіз показників із метою отримання достовірних результатів щодо здійснення інформатизації вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Проблеми інформатизації освітнього процесу в ЗВО та шляхи їх розв'язання. Без сумніву, можна стверджувати, що інформатизація є інструментом поліпшення якості освіти, одним із напрямів її модернізації, а відтак і розвитку держави й суспільства. Цей факт мав би дати поштовх до миттєвого реагування на виклики, що постали перед освітньою галуззю, з-поміж яких ключовими є:

- модернізація інформаційно-комунікаційних технологій (засобів, підходів, методів, прийомів тощо) навчання;

- розроблення сучасних моделей навчання;

- підготовка (перепідготовка) висококваліфікованих викладачів, які, окрім суто професійних компетентностей, мали б ще й інформаційно-комунікаційну;
- забезпечення якісними й сертифікованими навчальними матеріалами та ін.

Кожен із цих викликів, передусім, залежить від людського потенціалу та має свою підсистему потреб і запитів.

Що ж маємо на увазі, коли йдеться про модернізацію інформаційно-комунікаційних технологій навчання? На нашу думку, така технологія включає в себе сукупність підходів, методів, прийомів і форм роботи, що інтегровані з метою збереження, передавання (обміну) знань і досвіду з допомогою технічних засобів. ІКТ, завдяки хмарним ресурсам, блогам, YouTube, Facebook, Twitter, Telegram, Google та ін., забезпечують миттєву трансляцію інформації; оптимізацію та якісну організацію освітнього простору; створення цікавої навчальної продукції (комп'ютерних програм, Web-сторінок дисциплін, презентацій, е-підручників, е-словників, відеоігор тощо); систему об'єктивної перевірки й контролю досягнень студентів. SMART-освіта є нагальною потребою у підготовці фахівців нового покоління.

Оскільки науково-технічний процес стрімко прогресує, то використання застарілих підходів, методів і форм роботи в навчанні студентів може призвести до глобальної кризи на ринку праці, спричиненої нестачею кваліфікованих кадрів. Особливої гостроти означена проблема набуває у процесі підготовки майбутніх учителів-предметників, адже саме вони є «поширювачами» знань, умінь, досвіду. Тобто сучасний викладач ЗВО має «йти в ногу з часом» і формувати у студентів професійні компетентності новими технологіями, аби ті, незалежно від майбутньої професії, уміли застосовувати ці технології у своїй подальшій фаховій діяльності. Ми поділяємо думку Л. Рускуліс, що закладам загальної середньої освіти «потрібен учитель, який досягнув акме-вершин педагогічної творчості, здатний до інноваційних перетворень і готовий до постійного підвищення власного фахового рівня за допомогою засобів усемережжя» (Рускуліс, 2019, с. 327). Лише за такої умови держава матиме високопрофесійних педагогів зі сформованою інформаційно-комунікаційною компетентністю. Тому виникає нагальна потреба в модернізації можливостей технічного оснащення закладів вищої освіти та інших засобів навчання (електронних підручників, навчальних е-матеріалів тощо), підходів, методів, прийомів і форм роботи.

Оновлення освітньої системи ЗВО вимагає розроблення сучасних моделей навчання. Під такою моделлю розуміємо певну схему, яка дає

уявлення про процес здобуття знань, умінь і навичок та засоби його реалізації, що спрямовані на позитивний результат. Сучасна система освіти має безліч таких моделей навчання, як традиційних, так і повністю інформатизованих. Ми не маємо на меті зараз аналізувати їх, лише зазначимо, що майбутніх педагогів не можна готувати лише засобами мобільних ІКТ, адже пріоритетною компетентністю вчителя є комунікативна, а навчитися педагогічної комунікації онлайн неможливо. Суто традиційні моделі теж не на часі, бо маємо підготувати фахівця, який володіє сучасними технологіями й може навчити інших працювати з ними. З огляду на це, моделі навчання для майбутніх учителів, у тому числі української мови і літератури, мають бути комбінованими. Вони є альтернативою традиційному (аудиторному) і дистанційному (позааудиторному) навчанню. «Комбіноване навчання інтегрує синхронні й асинхронні комунікаційні технології, нормальне та неформальне навчання, якісні друковані та електронні навчальні матеріали, онлайн та офлайн фасилітацію...» (Adams, 2008, с. 70). Окрім того, сучасна модель навчання має бути практикоорієнтованою та студентоцентричною. До цього питання ми повернемося у наступних публікаціях.

Далі зосередимо увагу ще на одному виклику, що постав перед освітньою галуззю та вимагає забезпечення – це підготовка (перепідготовка) висококваліфікованих фахівців, які окрім суто професійних компетентностей, повинні мати ще й інформаційно-комунікаційну. Безперечно, комбіноване навчання студентів вимагає викладачів, які можуть забезпечити його.

Власні спостереження й досвід роботи в закладах вищої освіти дають змогу висловити думку про те, що поряд із досконалим володінням предмету, методикою його викладання, ерудованістю, необхідний творчий підхід, креативність і вміння всебічно застосовувати ІКТ. Сучасній прогресивній молоді зовсім не цікаво слухати «нудні» лекції та виконувати «стандартні» вправи й завдання з підручника. Необхідні нові й цікаві форми подання, закріплення й перевірки матеріалу. До того ж, значна частина інформації має опрацьовуватися студентами самостійно, позааудиторно. Це можна забезпечити лише за умови наявності відповідних технічних засобів і вміння застосовувати їхні можливості. Тобто викладач педагогічного закладу освіти повинен не просто досконало володіти фаховим матеріалом, але й уміти представити його за допомогою інформаційно-комунікаційних ресурсів.

Електронні навчальні ресурси розглядають «як додаткові навчально-методичні засоби, інтегровані в освітній процес педагогічних ЗВО з метою

збирання, організації, зберігання, обробки, передачі та представлення навчальної інформації, що дозволяють організовувати навчальну та професійну діяльність студентів (Шевченко, 2017, с. 183). Уміння працювати з різними е-засобами та е-ресурсами допоможе підготувати якісні й цікаві навчальні матеріали, які відповідатимуть вимогам сертифікації, що є ще одним нагальним викликом на шляху до інформатизації освіти. До таких матеріалів належать електронні навчальні курси (ЕНК). ЕНК – це не просто файл з інформацією про ту чи ту дисципліну, – це комплекс навчально-методичних матеріалів, створений для індивідуального та групового онлайн-навчання з можливістю взаємозв'язку з тьютором. Електронний навчальний курс містить робочу програму; теоретичний матеріал дисципліни з цікавими презентаціями; відео-лекції; практичні заняття із креативними завданнями, рекомендаціями та зразками виконання їх; індивідуальні творчі завдання тощо. Робота з ЕНК є прозорою, адже студент бачить зразки виконання завдань, критерії оцінювання та, зрештою, – ту кількість балів, яку отримав за виконану роботу. Це цікава форма онлайн-навчання зі зворотнім зв'язком та постійним контролем з боку викладача. Ми переконані, що ЕНК є вкрай необхідним засобом навчання студентів (денної та заочної форм), у тому числі майбутніх учителів української мови і літератури.

Якщо узагальнити вищесказане, то наразі для якісної інформатизації системи педагогічної освіти варто модернізувати технічне оснащення відповідних закладів; розробити та впровадити комбіновані практико-орієнтовані та студентоцентричні моделі навчання; забезпечити викладання всіх дисциплін фахівцями з інформаційно-комунікаційною компетентністю, а освітній процес – якісними е-матеріалами, зокрема ЕНК тощо.

Більшість ЗВО педагогічного спрямування наразі здійснюють активну інформатизацію, проте, як показує практика, є такі, де цей процес відбувається частково, або ж формально, лише «на папері». Підтвердженням цієї думки є проведене нами опитування з-поміж викладачів і студентів різних закладів освіти. Нами було запропоновано дати відповіді на такі питання:

1. Чи оснащені аудиторії/лабораторії/центри підвищення компетентностей комп'ютерами, проєкторами, смарт-дошками (SMART Board) та іншими технічними засобами навчання?

2. Чи використовують викладачі (для студентів) / чи використовуєте ви (для викладачів) на лекціях і практичних заняттях презентації?

3. Чи працюєте ви з електронними навчальними курсами?

Результати невітніші... Ось що маємо: на перше питання із 390 респондентів 5-ти закладів освіти різних регіонів України (зумисне не називаємо їх, аби не викликати негативу до опитуваних з боку керівництва) 233 зазначили, що «так», аудиторії оснащені ТЗН. На друге питання ми отримали схвальну відповідь від 157 респондентів; 45 учасників опитування повідомили, що презентації використовуються лише окремими викладачами; 188 осіб відповіли, що такої практики в них немає. Ще гірша ситуація з електронними навчальними курсами, адже із 390 респондентів лише 78 стверджували, що працюють з е-курсами (відверто зазначимо, що всі вони були з Київського університету імені Бориса Грінченка).

Ці показники доводять, що інформатизація системи педагогічної освіти відбувається посередньо. Ми переконані, що цей процес потребує радикальних коректив, відповідальності та серйозного контролю за виконанням.

Можливості реалізації інформатизації у процес підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Процес інформатизації не є універсальним для всіх напрямів і спеціальностей (про це ми вже говорили на початку статті), адже кожна окрема компетентність вимагає конкретних засобів навчання.

До фахових компетентностей майбутнього філолога, вчителя української мови і літератури належать: філологічна, лінгвістична, літературознавча, лінгвальна, прикладна лінгвістично-орієнтована, комунікативна професійно-орієнтована, літературознавчо-критична, психолого-педагогічна, методична, репрезентативна, проєктно-діяльнісна (Освітньо-професійна програма, 2017, с. 8–11). Важливо розуміти, що формуються вони у процесі засвоєння саме фахових дисциплін.

Розглянемо можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час засвоєння програмового матеріалу з дисципліни «Сучасна українська літературна мова».

Цей освітній компонент має такі складники/дисципліни: «Фонетика і фонологія. Орфоепія», «Лексикологія, лексикографія. Фразеологія», «Морфеміка і словотвір», «Грамматика. Морфологія», «Синтаксис. Пунктуація». Ми переконані, що електронний навчальний курс повністю забезпечить інформатизацію процесу засвоєння дисципліни. Наповнення цього ресурсу може бути різним, залежно від матеріалу, технічних можливостей студентів, креативності викладача та інших факторів.

Для кращого сприйняття пропонуємо схематичне зображення структури ЕНК з освітнього компоненту «Сучасна українська літературна мова»:

Далі, для відображення можливостей реалізації інформатизації у процес підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, зосередимо увагу на двох складниках вищезазначеного ЕНК, а саме на практичних та індивідуальних творчих завданнях із дисциплін «Фонетика і фонологія. Орфоепія» та «Лексикологія, лексикографія. Фразеологія».

«Фонетика і фонологія. Орфоепія»

Тема заняття: *Орфоепічні норми української літературної мови.*

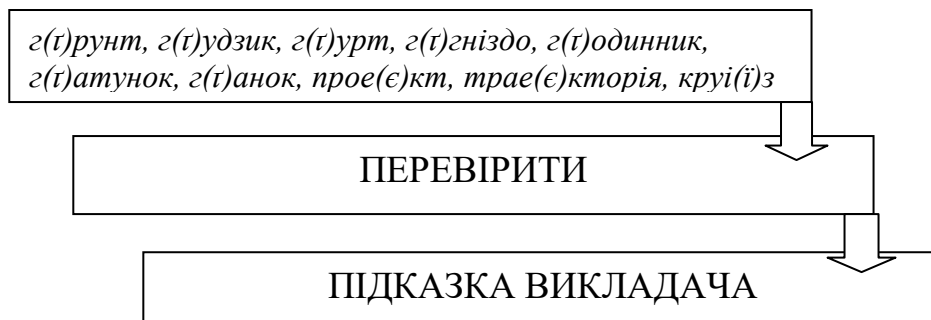
Практичні завдання:

1. Комп'ютерний тренажер «Перевір свою орфоепічну вправність».

Рекомендації до виконання:

- за умови правильної відповіді, у правому нижньому куті з'являється позитивний смайлик;
- якщо відповідь буде помилковою, там же з'являється засмучений смайлик і повертається початковий текст завдання;
- якщо виникнуть труднощі, можна скористатися підказкою викладача, де розміщене необхідне правило.

Візуально тренажер має такий вигляд:

2. Підготуйте орфоепічний онлайн-словник із 10 словникових статей професійного спрямування на літеру **А**.

Рекомендації до виконання:

- у словниковій статті спочатку засвідчується написання слова, а потім – його вимова;
- затранскрибовані слова та їх частини необхідно оформити у клямрах та курсивом;
- словник подати онлайн.

Візуально онлайн-словник виглядає так:

автробіографія	авторство	акцентуація
<ul style="list-style-type: none"> • [аўтоб'іограф'іја] • -ії, ією, <i>мн.</i> -ії, -ій 	<ul style="list-style-type: none"> • [аўторство] • -ва 	<ul style="list-style-type: none"> • [акце^ннтуац'іја] • -ії, -ією

Індивідуальні творчі завдання:

1. Запишіть власне відео, у якому ви читаєте текст, чітко вимовляючи звуки [дж] і [дз]. Файл завантажте в систему Moodle або надайте гіперпосилання на YouTube.

Над нещодавно посадженим деревцем кружляли і дзвінко дзижчали величезні джмелі. Поряд, у зеленій, омолодженій весною, травичці щось видзьобували курчата. А десь далеко було чути дзявкотіння цуценяти і дзенькіт цепка на його шиї.

2. Розробіть власний макет орфоепічного онлайн-словника. Файл завантажте на Google диск та дайте доступ викладачеві для перевірки завдання.

«Лексикологія, лексикографія. Фразеологія»

Тема заняття: *Лексичні та фразеологічні засоби української мови.*

Практичні завдання:

1. Створіть хмару тегів, яка б висвітлювала тему «Лексика української мови».

Рекомендації до виконання:

- хмару тегів можна створити за допомогою таких сервісів: Word It Out, Word Cloud Generation, Word Art;
- теги у хмарі мають бути лише власне українськими;
- файл необхідно розмістити в соціальних мережах і дати викладачеві посилання для перевірки завдання.

До прикладу пропонуємо орієнтовний взірець хмари тегів, яка характеризує українську мову:

2. Створить онлайн-енциклопедію фразеологізмів української мови.

Рекомендації до виконання:

- енциклопедія має бути створена на Google диску з доступом для її наповнення всіх студентів групи та викладача (для перевірки);
- обов'язково варто вказувати авторів словникових статей;
- словникові статті слід оформити, урахувавши всі норми літературної мови та зміни, що відбулися в Українському правописі (2019 р.);
- кожен студент/студентка має підготувати по 10 словникових статей (повторення є неприпустимим).

Для кращого розуміння і правильного виконання завдання пропонуємо його взірць:

Онлайн-енциклопедія фразеологізмів
української мови

А

АЖ У
ЗЕМЛЮ
ВКИПТИ

Бути надзвичайно враженим, занепокоєним, схвильованим чимсь несподіваним, непередбачуваним. – *А що буде, коли він у серце влізе і не вилізе звідти? – з-під набряклих вій твердо глянув у вічі другові. Той аж у землю вкипів – так вразили слова...* (М. Стельмах).

Катерина Світленко

Н

НАРОБИТИ
ШУМУ

Приверну ти до себе загальну увагу, стати предметом обговорення, дискусій і. т. ін. – *Уже перша зірка «Лірики», видана ще в Славгороді, наробила шуму, принесла йому і славу, й гроші* (А. Головка).

Андрій Гудзь

Індивідуальні творчі завдання:

1. Підготуйте мультимедійну презентацію на тему «Споконвічно українські та запозичені слова». Файл завантажте в систему Moodle.

2. Запишіть відео, де ви читаєте власне есе на тему «Фразеологізми в науковому тексті: за чи проти». Файл завантажте в систему Moodle або надайте гіперпосилання на YouTube.

Кожна із запропонованих вправ спрямована не лише на засвоєння матеріалу й формування конкретних компетентностей, але й на те, аби зробити освітній процес сучасним, інформатизованим, а отже й цікавим і креативним.

Висновки. Узагальнюючи власні думки та спостереження, тезово висловлюємо:

- інформаційні технології є важливим інструментом підвищення якості освіти, у тому числі педагогічної;

- наразі інформатизація системи педагогічної освіти відбувається посередньо; цей процес потребує радикальних коректив, відповідальності та серйозного контролю за виконанням;

- для якісної інформатизації системи педагогічної освіти варто модернізувати технічне оснащення відповідних закладів; розробити та впровадити комбіновані практикоорієнтовані та студентоцентровані моделі навчання; забезпечити викладання всіх дисциплін фахівцями з інформаційно-комунікаційною компетентністю, а освітній процес – якісними е-матеріалами, зокрема ЕНК тощо.

- на наше переконання, електронні початкові курси з усіх фахових дисциплін для майбутніх учителів української мови і літератури забезпечать не лише інформатизацію освітнього процесу, але й зроблять його пізнавальним, цікавим і прозорим для студентів;

- наповнення ЕНК може різнитися, залежно від дисципліни, матеріалу, технічних можливостей студентів, креативності викладача й інших факторів, проте завдання мають бути практикоорієнтованими та спрямованими на формування відповідних компетентностей, зокрема фахової та інформаційно-комунікаційної.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні питання комбінованої практикоорієнтованої моделі навчання української мови як іноземної.

ЛІТЕРАТУРА

Освітньо-професійна програма 035.01.01 Українська мова та література першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка (2017). Київ. Режим доступу: <http://>

kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/if/2018/op_bak_uuml.pdf
([Educational curriculum 035.01.01 Ukrainian language and literature, higher education level I (Bachelor's degree). Borys Grinchenko Kyiv University]. (2017). Kyiv. Retrieved from: http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/if/2018/op_bak_uuml.pdf).

Рускуліс, Л. В. (2019). *Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін* (дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02). Херсон (Ruskulis, L. V. (2019). *Methodological system of forming linguistic competence in future teachers of the Ukrainian language and literature in the course of studying linguistic subjects (a dissertation for the doctoral degree in Education, specialty 13.00.02 "Theory and methodology of teaching")*. Kherson).

Шевченко, Л. С. (2017). Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності: контекстний підхід. *Інформаційні технології в освіті*. 1(30). 180–190. Режим доступу: <http://ite.kspu.edu/issue-30/p180-190/full>. DOI: 10.14308/ite000628 (Shevchenko, L. S. (2017). *Training future teachers for innovative pedagogical activity: the context (framework) approach. Informational technologies in education*. Retrieved from: <http://ite.kspu.edu/issue-30/p180-190/full>. DOI: 10.14308/ite000628).

Adams, J. (2008). E-learning offers myriad opportunities for rapid talent development. *T+D*. March. 69–73. Retrieved from: <http://yellowedge.files.wordpress.com/2008/03/adams.pdf>.

РЕЗЮМЕ

Овсиенко Людмила. Подготовка будущих учителей украинского языка и литературы в контексте информатизации как сквозной тенденции в развитии высшего образования.

В публикации речь идет об актуальных проблемах информатизации учебного процесса в УВО и возможности реализации сквозной тенденции в развитии педагогического образования, – информатизации, в процесс подготовки будущих учителей украинского языка и литературы. Автор доказывает, что сейчас этот процесс требует радикальных корректив, ответственности и серьезного контроля за выполнением. Для качественной информатизации системы педагогического образования стоит модернизировать техническое оснащение соответствующих учреждений; разработать и внедрить комбинированные практикоориентированные и студентоцентричные модели обучения; обеспечить преподавание всех дисциплин специалистами с информационно-коммуникационной компетентностью, а образовательный процесс – качественными е-материалами, в частности ЭУК и т.д.

Ключевые слова: электронное обучение; информатизация; информационно-коммуникационная компетентность; будущее учителя украинского языка и литературы; педагогическое образование.

SUMMARY

Ovsienko Liudmyla. Training future teachers of the Ukrainian language and literature within the framework of informatization as the comprehensive tendency in development of higher education.

This publication considers relevant issues in informatization of the educational process at institutions of higher education and opportunities for implementing informatization as a comprehensive tendency in development of higher education into training of future teachers of the Ukrainian language and literature. The main task of this research is to describe the process of training future teachers of the Ukrainian language and

literature with consideration of the tendency for informatization of education. The task has been accomplished with the use of the following methods: theoretical (analyzing, synthesizing and generalizing information to determine the main problems faced by informatization of education, and to understand the opportunities for its implementation into the process of training future teachers of the Ukrainian language and literature), empirical (the author's own observations of the educational process), statistical (quantitative and qualitative analysis of data with the purpose of obtaining accurate results on implementation of informatization in the field of higher pedagogical education). In this work, the author argues that this process is currently characterized by mediocre quality and therefore it needs radical changes, more responsibility and tighter supervision for its participants. To ensure high-quality informatization of the pedagogical education system, the following steps are required: to modernize technological infrastructure for education institutions; to develop and implement combined practice-driven and student-oriented study patterns; to ensure that all subjects are taught by professors possessing good information and communication competence, and that the educational process involves high-quality electronic materials, in particular, electronic courses etc. Electronic courses for all vocational subjects studied by future teachers of the Ukrainian language and literature will ensure informatization of the educational process and make it informative, interesting and transparent for the students. The content of an electronic course may differ depending on a specific subject, material, students' technical capacity, teacher's creativity and other factors, but the tasks included should be practice-driven and designed to form corresponding competences, especially vocational and informational-communicative competences.

Key words: *e-learning, informatization, information and communication competence, future teachers of the Ukrainian language and literature, pedagogical education.*

УДК 37.014.3(477)-051]:334.7:005.336.2

Раїса Пріма

Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0002-3278-1900

Тетяна Бортнюк

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний
коледж» Волинської обласної ради
ORCID ID 0000-0001-9673-1366
DOI 10.24139/2312-5993/2021.01/249-258

ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ДЕФІНІЦІЮВАННЯ

У статті розкрито підходи щодо дефініціювання підприємницької компетентності в умовах нової філософії освіти. На основі використання комплексу дослідницьких методів охарактеризовано специфіку становлення поняття підприємництва в іноземній та вітчизняній науковій думці. Запропоновано трактування підприємницької компетентності як ключової, згідно з Рекомендаціями Європейського Парламенту та Ради Європи. Представлено структуру підприємницької компетентності Entre Comp та визначено дефініцію підприємницької компетентності як наскрізної компетентності, яка застосовується в усіх сферах життя. Відзначено, що формування підприємницької компетентності у процесі фахової підготовки майбутніх учителів дозволить розкрити всі потенційні можливості сучасного педагога Нової української школи.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Ірина Бойчук, Віра Болух, Оксана Мельник. Статистична обробка даних педагогічних досліджень методом факторного аналізу та інтерпретація отриманих результатів	3
Вертель Владислав. Розвиток еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти м. Суми за часів незалежності України (на прикладі Сумського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді)	17
Гоблик Володимир, Щербан Тетяна. Конкретизація наукової задачі як базового методу експериментального дослідження	28
Колган Олена, Колган Тетяна. Інформаційно-комунікаційні технології як важлива складова дистанційної освіти в умовах пандемії.....	40
Раковець Оксана, Раковець Степан. Компетентність педагога як основа його професійної майстерності	50
Рибалко Петро, Прокопова Людмила, Гвоздецька Світлана, Красілов Андрій, Пономаренко Олег. Мінімальна сила як базовий компонент диференційованого розвитку силових здібностей підлітків.....	60
Скоробагатська Оксана, Осьмук Наталія. До питання про ключові коучингові компетентності менеджера організації.....	70
Шевченко Анатолій, Камаралі Світлана. Навчання історії та проблема гуманізації освіти	79

РОЗДІЛ ІІ. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Атаманюк Світлана. Специфічні принципи підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності	92
Галецький Сергій. Модель формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій	108
Герман Вікторія. Медіакультура вчителя-словесника: практика формування в курсі «Сучасна українська літературна мова»	121
Денежников Сергій, Козлов Дмитро. Аксиологічний потенціал студентів у системі студентського самоврядування	131
Довжук Вікторія. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов процесу формування професійної компетентності майбутніх магістрів фармації в руслі євроінтеграційного поступу	142
Доценко Наталія. Технологія створення модульних онлайн тестів із загальнотехнічних дисциплін для бакалаврів з агроінженерії.....	151
Дудова Діна. Компоненти, критерії та показники національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі	161

Замрозевич-Шадріна Світлана. Підготовка майбутніх педагогів до формування культури здоров'я дітей: структурно-компонентна характеристика.....	173
Зосименко Оксана. Теоретичні аспекти професійної підготовки соціальних працівників до реалізації соціально-реабілітаційного напрямку	183
Кінах Неля. Формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи як наукова проблема	192
Колодій Наталія. Шляхи підвищення мотивації майбутніх бакалаврів соціальної роботи у формуванні професійної мовленнєвої компетентності	306
Косович Ольга. Навчання читанню англійською мовою як засіб формування аналітичних умінь майбутніх фахівців з ІТ-технологій	218
Мукан Наталія, Бусько Марія. Вища освіта в сучасному світі: теорії, концепції, підходи	229
Овсієнко Людмила. Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури в контексті інформатизації як наскрізної тенденції в розвитку вищої освіти	237
Пріма Раїса, Бортнюк Тетяна. Підприємницька компетентність: сутність та дефініціювання.....	249
Процюк Ірина, Козаченко Руслан, Сокур Олена. Формувальне оцінювання на заняттях із гуманітарних дисциплін	259
Стрельчук Яна. Педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів-медиків на основі модульної технології навчання	267
Тарчинець Юлія, Тарчинець Олександр, Пудова Світлана. Особливості проведення практичних занять із медичної та біологічної фізики під час дистанційного навчання	278
Чернявська Олена. Сучасні підходи до підготовки кваліфікованого робітника в закладах професійно-технічної освіти.....	287
Шаров Сергій, Гладких Ганна, Шарова Тетяна. Змішане навчання: сучасний освітній тренд в Україні	294

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Дзюба Маргарита. Зміст освітніх програм професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії	306
Куліченко Алла, Бойченко Марина. Закони США про інноваційну діяльність: впровадження їх принципів у медичній освіті.....	317
Литовченко Ірина, Лавриш Юліана, Лук'яненко Валентина. Сутність корпоративної освіти як складової освіти дорослих США.....	330
Похілько Олена, Сапарова Нурджемал. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в Республіці Казахстан (1991–2019 РР.).....	341

Ткаченко Ірина. Структурно-змістові особливості вищої хореографічної освіти в країнах Європейського Союзу: досвід Польщі та Німеччини	353
Чуричканич Ірина. Сюжетно-аргументаційна теорія: досвід імплементації в методику викладання суспільно-гуманітарних дисциплін.....	365
Шелепницька-Говорун Наталія. Організаційна структура діяльності ЗВО щодо формування вокальної культури фахівців музичного мистецтва в Польщі.....	377

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Батюк Наталія, Федорець Микола, Хан Хуйюнь. Реалізація компетентнісного підходу в процесі загальної мистецької (музичної) освіти школярів України та Китаю	390
Карпенко Євген, Крамська Світлана. Вивчення хорового диригування в умовах дистанційної освіти.....	402
Куришев Євген. Основні вектори формування культурознавчої компетентності у студентів спеціальності «Музичне мистецтво» (спрямування «Естрадний спів») засобами інструментального мистецтва.....	415
Мікулінська Ольга, Лісовська Ніна, Трощенко Володимир. Музична компетентність майбутніх учителів хореографії як мистецько-педагогічна проблема	426
Хатіпова Інна. Вправи як засіб оптимізації процесу розвитку фортепіанної техніки студентів музичних вищих навчальних закладів.....	434

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Литовченко Світлана. Дошкільна освіта дітей із порушеннями слуху: сучасні моделі та перспективи розвитку.....	445
Мартиненко Ірина, Яцишин Надія. Комплексний підхід до подолання диспраксії в дітей із тяжкими порушеннями мовлення	458

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук.
П 24 журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ
імені А. С. Макаренка, 2021. № 1 (105). 480 с.

ISSN 2312-5993

ISSN 2414-9799 (Online)

DOI журналу 10.24139/2312-5993

DOI номера 10.24139/2312-5993/2021.01

Key title: Pedagogični nauki: teoriâ, istoriâ, inovacijni tehnologiji Abbreviated
key title: Pedagog. nauki: teor. istor. innov. tehnol.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації
КВ № 15795 – 4267Р від 27.10.2009 р.

Комп'ютерне складання та верстання: *І. А. Чистякова*

Підписано до друку 25.01.2021.
Формат 60x84/16. Гарн. Calibri. Папір офсет. Друк ризогр.
Ум. друк. арк. 25,90 Обл. вид. арк. 25,11.
Тираж 100 пр. Зам. № 05.

Виготовлювач:
ФОП Цьома С.П., 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.